

Bestaat het beroep criminoloog anno 2009 in Vlaanderen?

ABSTRACT

Volgens van Swaaningen en Van De Bunt wordt de Vlaamse arbeidsmarkt voor criminologen gekenmerkt door een aantal beroepsgroepen die specifiek zijn voor afgestudeerde criminologen, terwijl in Nederland deze criminologische beroepen nog dienen te worden gecreëerd. In deze bijdrage vragen Ponsaers, Enhus en Goethals zich af of er in Vlaanderen echt wel sprake is van zo'n "criminologische beroepen" anno 2009. De auteurs baseren zich op de alumni-enquêtes die de criminologische opleidingen werden georganiseerd aan UGent, VUB en K.U.Leuven ter gelegenheid van de zelfstudierapporten opgesteld ter voorbereiding van de visitatiecommissie van de nederlandse criminologische opleidingen in ons land.

De auteurs stellen vast dat er geen sprake is van structurele werkloosheid, doch dat de diversiteit aan in- en uitstroom meebrengt dat het profiel van de criminoloog op de arbeidsmarkt even gediversifieerd is. Er is gedurende de eerste twee jaren na afstuderen sprake van vrij veel onvrijwillige werkloosheid, doch die lost zich op doorheen de tijd. Na verloop van tijd zijn zeven op tien criminologen tewerkgesteld binnen het criminologisch domein en drie op tien erbuiten. Relatief veel afgestudeerden komen echter terecht in onderbetaalde jobs. De opleiding wordt als algemeen vormend gepercipieerd vanuit de arbeidsmarkt. Het belang van hulpverlening, administratief-uitvoerende taken en vorming/onderwijs als beroepstaak neemt af. Opvallend is dat de grootste werkgever van afgestudeerde criminologen openbare diensten en politiediensten zijn. Dit aandeel neemt toe. Afgestudeerde criminologen komen meer en meer terecht in beleidsondersteunende en beleidsvoorbereidende functies. De auteurs besluiten dan ook dat de tewerkstelling vrij gunstig evolueert, doch niet rooskleurig is, terwijl de arbeidstevredenheid relatief groot blijkt.

De auteurs concluderen dat het beroep van criminoloog anno 2009 in Vlaanderen niet bestaat, maar dat er wel heel wat jobs binnen en buiten het criminologische domein bestaan, waar criminologen met relatief (toenemend) succes hun arbeidsplaats bevechten.

Kernwoorden : Criminologische beroepen – Arbeidsmarkt voor criminologen – Afgestudeerde criminologen – Werkloosheid bij criminologen – Alumni criminologie

* Hoogleraar, Vakgroep Strafrecht en Criminologie van de Universiteit Gent.

** Docent (Vakgroepvoorzitter), Vakgroep Criminologie van de Vrije Universiteit Brussel.

*** Gewoon Hoogleraar, Leuven Instituut voor Criminologie van de Katholieke Universiteit Leuven.

INLEIDING

In de 70-er jaren, zowat dertig jaar geleden, toen Panopticon boven de doopvont werd gehouden als spreekbuis van de Vlaamse criminologie, zong Zjef Vanuytsel in bruine kroegen waar er nog gerookt mocht worden “Wie zijn zij, wie zijn zij, je zult ze wel kennen”. Weten we nu vandaag wie het zijn, die Vlaamse criminologen?

Ter gelegenheid van het XVde wereldcongres van de “International Society of Criminology” in juli van 2008 in het mooie Barcelona hield David Garland een lezing als keynote speaker¹. In zijn bijdrage had Garland het over de plaats van de criminologie in de hedendaagse samenleving.

Garland startte in zijn analyse bij de positie die Foucault ter zake innam: Criminologie is dienstbaar bij de legitimatie van de (penale) staatsmacht, door de kennis die zij hiervoor verschaft. Zelfs in haar moderne vorm blijft criminologie extreem dicht bij de disciplinaire macht waaruit zij voortkwam. De criminologie faalde in haar wetenschapsproject omdat de beoefenaars van deze discipline er niet in slaagden een theoretische grondslag aan de eigen wetenschap te geven. Tot zover de positie van Michel Foucault, volgens Garland.

Garland zelf ging maar deels akkoord met deze zienswijze. Hij stelde binnen het hedendaagse criminologische veld vooral eclectisme en institutionele dispaartheid vast bij de start van de 21ste eeuw. Voor Garland is criminologie vandaag een patchwork van diverse elementen. Sommige criminologische projecten contesteren de staatsmacht, andere dragen er toe bij. Voor hem is criminologie geen discipline, maar eerder een set van discoursen, verbonden met diverse institutionele velden, georganiseerd rond diverse problematieken en projecten, georiënteerd naar verschillende doelen: Criminologie als een experimentele wetenschap, criminologie als beleidsprescriptie, criminologie als kritiek en ook ... criminologie als beroep.

De zienswijze van David Garland herinnert aan het opvallende stuk van René van Swaaningen en Henk Van De Bunt in Panopticon uit 2003, geschreven bij de vooravond van de invoering van nieuwe criminologische curricula in Nederland². Volgens deze Nederlandse collega's werd de toenmalige Vlaamse arbeidsmarkt voor criminologen gekenmerkt door een aantal beroepsgroepen die specifiek zijn voor personen met een diploma criminologie, terwijl in Nederland deze criminologische beroepen nog dienden gecreëerd. Kortom: bekeken van buiten uit zouden er in ons land “criminologische beroepen” bestaan. Of om het nog anders te stellen, in de termen van Garland, het Vlaamse criminologische onderwijsproject is gericht op een criminologie als beroep.

Een gelijkaardige ontwikkeling vinden we anno 2008 terug in Spanje, waar universiteiten sinds enkele jaren grote aantallen criminologen afzetten, doch waar evenmin sprake is van ‘criminologische beroepen’ of ‘functies’ op de Spaanse arbeidsmarkt. De vraag wordt opgeworpen of de overheid vraag en aanbod op de criminologische arbeidsmarkt moet beïnvloeden, bijvoorbeeld door typische criminologische beroepen

1 D. GARLAND, “Disciplining Criminology: Institutional foundations and intellectual futures”, in: XV Congreso Mundial de la Sociedad Internacional de Criminología, Barcelona, del 20 al 25 de julio de 2008, Barcelona, Thomson/Aranzadi, 26-33.

2 R. VAN SWAANINGEN EN H. VAN DE BUNT, “Criminologie en strafrechtstheorie”, *Panopticon* 2003, 79-87.

en functies te creëren, en meteen de arbeidsmarkt af te sluiten voor niet-criminologen, net zoals het geval is voor de professie van psychologen, therapeuten en privé detectives³.

Maar bestaan dergelijke functies en beroepen, vragen we ons in deze bijdrage af? En, indien dat zo mocht zijn, wie zijn dan die criminologen, over welke beroepen gaat het dan wel? Het is hierop dat we wensen in te zoomen in dit artikel. Hiervoor baseren we ons op de enquêtes die de criminologische opleidingen organiseerden aan UGent, VUB en K.U.Leuven ter gelegenheid van de zelfstudierapporten die opgesteld werden ter voorbereiding van de visitatiecommissie ingesteld door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO), ter accreditering van de Vlaamse criminologische opleidingen. Deze visitatiecommissie, onder voorzitterschap van Martin Moerings⁴, voerde haar werkzaamheden in de loop van het kalenderjaar 2008.

1. EEN METHODOLOGISCHE NOOT

De drie opleidingen organiseerden, naar aanleiding van deze visitatie, onafhankelijk van elkaar deze peilingen bij hun afgestudeerden⁵. Ondanks de beste relaties die de leden van de drie opleidingen onderling onderhouden, blijft een visitatie toch een aangelegenheid waarbij wat omzichtig rondgekeken wordt in de richting van de “concurrenten” aan de andere universiteiten. Zo’n onderneming scherpt dergelijke perceptie aan, zonder dit te willen. Resultaat is dan ook dat in dergelijke omstandigheden het moeilijk, zonet ondenkbaar, is om de bevragingen op elkaar af te stemmen. Het siert niettemin de opleidingen dat zij de bereidheid betoonden hun onderzoeksgegevens ter beschikking te stellen van de auteurs, zelfs nog voordat het resultaat van de visitatie bekend werd gemaakt. Ook dat kenmerkt de Vlaamse criminologie, de grote onderlinge verbondenheid, zowel op institutioneel, maar ook op individueel niveau.

Omwille van een gebrek aan een zelfde operationalisering van de vragen zijn we verplicht ons hier te beperken tot een analyse in de breedte van de beschikbare onderzoeksresultaten. De resultaten slaan hierdoor op de globale groep van afgestudeerde criminologen in Vlaanderen, waarbij een verdergaande detailanalyse onmogelijk is. In onderstaande lichten we kort toe op welke wijze de drie bevragingen tot stand kwamen, welke methode werd gebruikt en wie bereikt werd.

3 Zie recent de studiedagen rond de professionalisering van de criminologie in Malaga en Valencia.

4 Martin Moerings is hoogleraar penologie ('wetenschappelijke bestudering van straffen') aan de universiteit van Leiden (Nederland).

5 De K.U.Leuven doet dat reeds sinds 1980. De arbeidsmeting van 2007 vormde de zevende meting in de rij: J. VAN KERCKVOORDE en T. PETERS, 'Tien jaar criminologie aan de K.U.Leuven. Studieloopbaan en beroepssituatie van afgestudeerden', *Panopticon*, 1980, 470-480; T. PETERS, en J. VAN KERCKVOORDE, 'De intrede in de arbeidsmarkt van recent afgestudeerde criminologen', *Panopticon*, 1984, 83-110; J. VAN KERCKVOORDE, en M. PUTTAERT., 'De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de K.U.Leuven in de jaren 1982-1985', *Panopticon*, 1988, 472-496; M. PUTTAERT en J. VAN KERCKVOORDE, 'De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de K.U.Leuven in de jaren 1986 tot en met 1989', *Panopticon*, 1992, 157-183; J. GOETHALS, P. GORIS, en E. MAES, 'De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de K.U.Leuven in de jaren 1990 tot 1993', *Panopticon*, 1997, 268-292; J. GOETHALS en S. PLEYSIER, 'De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de K.U.Leuven in de jaren 1994 tot 1998', in J. VANDERBORGH, J. VANACKER en E. MAES (2000), *Criminologie: De wetenschap, de mens*, Brussel, Politeia, 81-100.

De *UGent*-alumnisurvey werd in 2006 door de opleiding, in samenspraak met de facultaire Kwaliteitscel Onderwijs⁶ ontwikkeld en afgenomen. De bevraging, welke in lijn lag met een eerste bevraging die in 1999 gebeurde door de opleiding en die gericht was op de tewerkstelling van de afgestudeerden criminologie uit de jaren 1993-1998, peilde ondermeer naar de werksituatie van de afgestudeerde criminologen uit de promotiejaren 1990-1991 tot en met 2003-2004.

Aangezien de afgestudeerde *UGent*-criminologen slechts beperkt verenigd zijn in een alumnivereniging was het een huzarenstuk om hen op het spoor te komen. Er werd een "callcenter" opgezet om via telefonisch contact met familie en studiegenoten de afgestudeerden op het spoor te komen en hun mailadres terug te vinden. Alle afgestudeerden die getraceerd konden worden uit genoemde promotiejaren werden via mail verzocht deel te nemen aan de enquête. In het mailbericht werd een automatische link opgenomen naar de webstek waar de vragenlijst online kon ingevuld worden. Er werd dus geen steekproef getrokken, omdat de volledige (achterhaalbare) populatie beoogd werd. Tot drie maal toe werden alle respondenten aangemaand deel te nemen aan de bevraging.

Uiteindelijk bestond de gerealiseerde steekproef uit 665 eenheden; 35% van deze respondentengroep waren mannen, 65% waren vrouwen, hetgeen de feminisering van de studie nogmaals uitdrukkelijk onderlijnt. In 69% van de gevallen ging het om zogenaamde "zuivere criminologen", met andere woorden afgestudeerden die hun licentiediploma niet combineerden met een ander diploma uit het (universitair of niet-universitair) hoger onderwijs. In 31% ging het dus om studenten die hun criminologiediploma wel degelijk combineerden met een ander. Vijftig procent van de respondenten studeerden af met de graad "voldoening", 43,0% met "onderscheiding", 5,6% met "grote onderscheiding" en 0,3% met "de grootste onderscheiding". Veertig procent van de totale respondentengroep had een andere opleiding aangevat na de studies criminologie, waarvan 65% aan de *UGent*.

De bevraging van de *VUB-alumni* werd in samenspraak met de vakgroep criminologie uitgewerkt door de cel kwaliteitszorg onderwijs. Door de keuze deze bevraging ook voor andere opleidingen te gebruiken werden evenwel een aantal specifieke vragen over de criminologieopleiding geweerd. De cel kwaliteitszorg stond verder in voor het ontwerpen van de elektronisch afgenomen enquête, het online plaatsen en de eerste verwerking van de resultaten. De vakgroep criminologie van haar kant maakte een update van de adressenbestanden van de alumniwerking 'KGB7'. De bestaande correcte adressen werden gecontacteerd en er werd gepoogd via deze contacten de gegevens van ontbrekende alumni aan te vullen. Deze zoektocht gebeurde telefonisch. Voor ongeveer 80% van de alumni konden gegevens (vooral emailadressen) worden verzameld. De bevraging vond plaats in het voorjaar van 2007 bij alle afgestudeerden criminologische wetenschappen van de academiejaren 2001-2002 tot 2005-2006. Per mail werden ze op de hoogte gesteld van de bevraging en werden ze gevraagd de internet-enquête in te vullen. Van de 408 afgestudeerden beantwoorden 123 alumni de enquête (volledig) wat overeenstemt met een responsgraad van 30,2 % Doordat de vraagstelling in 2007 niet

6 Met bijzondere dank aan beleidsmedewerker KCO Luc Lammens.

7 De Brusselse alumni werking 'Kriminologisch genootschap Brussel'

volledig dezelfde is als deze van de eerdere bevraging in 1999 kunnen de resultaten slechts in beperkte mate vergeleken worden.

De respondenten met een onderscheiding zijn oververtegenwoordigd (60%), gevolgd door diegenen die afstudeerden met voldoening (30%). Opvallend is de ondervertegenwoordiging van alumni die grote of grootste onderscheiding behaalden (respectievelijk 10% en 0%). Gemeten over de academiejaren 2001-2002 tot 2006-2007 is de genderverhouding 48% mannen en 52% vrouwen. Vergeleken over de jaren heen bemerken we dat pas vanaf het academiejaar 2003-2004 de vrouwen in de meerderheid komen. 60% van de respondenten die de alumni-enquête invulden zijn vrouwen. Er is dus een oververtegenwoordiging van het aantal vrouwen onder de respondenten. 45% van de respondenten is geen 'zuivere criminoloog' maar volgde reeds een opleiding hoger onderwijs of universiteit. De meest vermelde eerdere opleidingen zijn: maatschappelijk assistent (20%) en rechtspraktijk (12.7%). Verder gaf 6% aan dat ze de academische lerarenopleiding hebben gevolgd of nog aan het volgen zijn.

De laatste *Leuvense enquête* werd afgenomen in 2007 van de alumni 2001-2004 (N=288). De alumni werden benaderd via een webenquête; enkel de groep die niet op deze manier kon worden bereikt werd een postenquête bezorgd op het thuisadres (adres van de ouders). De enquête bevatte vragen rond de intrede in de arbeidsmarkt, de actuele arbeidssituatie (type functie, salariering, tevredenheid met de job), ervaren problemen bij de inschakeling in de arbeidsmarkt, en de afstemming van de opleiding aan de universiteit op de arbeidsmarkt. Deze enquête verschilde slechts minimaal van eerdere enquêtes. Ten einde de responsegraad zo groot mogelijk te krijgen werden suggesties uit de Total Dillman methode toegepast; zo werd in geval van non response een nieuwe enquête opgestuurd. Bij eerdere versies van de vragenlijst werd eveneens een non response check uitgevoerd: alumni die de enquête niet hadden teruggestuurd werden telefonisch benaderd om de reden van niet terugsturen te achterhalen, en om enkele vragen over hun tewerkstelling te beantwoorden. De vergelijking van de groep respondenten en niet-respondenten leverde toen geen verschillen op, wat suggereert dat de groep respondenten erg representatief was voor de totale alumni-populatie. Bij de laatste enquête werd een dergelijke test evenwel niet uitgevoerd.

In de *Leuvense enquête* werden de afgestudeerden van de jaren 2001-2004 benaderd. Gezien de enquête werd afgenomen in 2007 betekent dit dat de bevroegde arbeidsperiode 3 tot 6 jaar bedroeg. De responsegraad bedroeg 77% van de alumni van wie de adresgegevens konden worden achterhaald. Zeven van de tien (71%) alumni waren vrouwen. De trend die uit de *Leuvense enquêtes* kan worden afgeleid is trouwens een groeiende feminisering van het beroep (van 51% in de cohorte 1982-1985 tot 71% in de laatste cohorte). De gemiddelde leeftijd bedroeg 27 jaar, met een minimumleeftijd van 23 en een maximumleeftijd van 71, en 90% alumni jonger dan 30. Veertig procent behaalde het criminologiediploma na een basisstudie in de rechten, sociaal werk, verpleegkunde of orthopedagogiek), 46% behaalde een bijkomend diploma na zijn studies criminologie (lerarenopleiding, politieschool, seksuologie, overheidsmanagement, sociale en culturele antropologie, en economische richtingen). Eén op vier (23%) beschikte alleen over een criminologiediploma.

Een methodologische waarschuwing is hier op zijn plaats. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat de non-respons op de bevragingen mede werd beïnvloed door de erva-

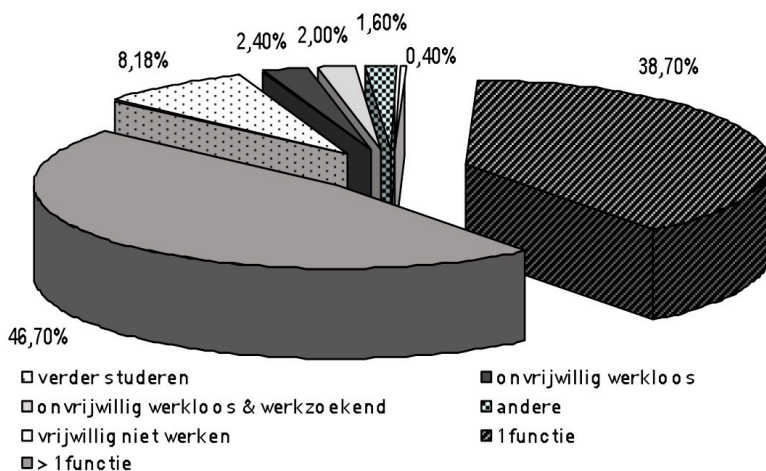
ringen op de arbeidsmarkt, en dat respondenten die positieve ervaringen hadden meer en makkelijker ingingen op de uitnodiging de vragenlijsten in te vullen dan dezen die negatieve ervaringen hadden, ook al blijkt dat niet uit de non response test die in de Leuvense enquête 1994-1998 werd uitgevoerd. Ook afgestudeerde criminologen laten zich wellicht leiden door sociaal wenselijk gedrag. Het is van belang deze waarschuwing in gedachten te houden bij lezing van onderstaande onderzoeksresultaten.

Ook verdient het aandacht de resultaten te lezen in functie van de invoering van het Bachelor-Master stelsel, dat van start ging in het academiejaar 2004-2005 met de invoering van het eerste Bachelorjaar aan de verschillende criminologische opleidingen in Vlaanderen en afgerond werd in het academiejaar 2007-2008 met de invoering van de eenjarige Master Criminologische Wetenschappen. Het is dan ook duidelijk dat de meeste bevroegde afgestudeerden de graad van Licentiaat zullen dragen en niet die van Master, met als resultaat dat de bevindingen weinig kunnen bijdragen aan de reflectie over het maatschappelijk effect van de onderwijsvernieuwing in het licht van Bologna. Niettemin vertellen de surveys ons wel iets over de positie van de afgestudeerde criminologen op de Vlaamse arbeidsmarkt. Wat dan wel?

2. ONDERZOEKSRESULTATEN

A. "Werkloze criminologen": klopt niet

GRAFIEK 1 : VERLOOP LOOPBAAN SINDS DIPLOMA CRIMINOLOGIE (UGENT)

Uit de *UGent*-survey blijkt de uiteindelijke proportie werkloze afgestudeerde criminologen ten aanzien van de totale steekproef 4% te bedragen op het moment van bevraging. Daarenboven blijkt 8% verder te studeren. Uit de *VUB*-peiling kan afgeleid worden dat 3% van de respondentengroep werkloos was op het moment van bevraging, terwijl 8% op dat moment nog verder studeerde. In de studie van de *K.U.Leuven* stelt men een aandeel van 2% werklozen vast, terwijl er 3% nog studierend was. Uit de reeks Leuvense enquêtes kan men trouwens een gunstige evolutie ter zake vaststellen: waar

bij de enquêtering (3 tot 6 jaar na afstuderen) in 1978-1981 nog 17% verklaarde werkloos te zijn, was dit percentage bij de laatste enquêtering teruggelopen tot 2%.

Globaal kan vastgesteld worden dat de resultaten concordant zijn voor de drie criminologieopleidingen in Vlaanderen en dat deze opvallend hoge tewerkstellingsgraden moeilijk anders dan als positief beoordeeld kunnen worden. Dat mag evenwel geen reden tot euforie zijn. Op de moeilijkheden gedurende de beroepsloopbaan zullen we immers nog uitvoerig moeten ingaan. Niettemin geven deze cijfers reden om het dominant negatieve beeld inzake een al te krappe arbeidsmarkt voor afgestudeerde criminologen bij te stellen. Het lijkt hier wel de plaats om te benadrukken dat de criminologische opleiding op dit vlak eerder met een imago probleem te kampen heeft dan met een reëel tewerkstellingsprobleem.

B. Moeilijkheden bij intrede arbeidsmarkt, geen structurele werkloosheid

In tegenstelling tot het beeld dat in voorgaande paragraaf zou kunnen ontstaan, blijken zich wel degelijk problemen voor te doen bij de overgang tussen het afronden van de criminologische studies en de intrede op de arbeidsmarkt.

Sinds het behalen van het diploma criminologie aan *UGent* heeft 39% van de respondenten op het moment van bevraging één functie uitgeoefend, en 47% meerdere jobs gehad (cumulatief 85,4%). Tussen de eerste job en de huidige functie (op moment van bevraging) blijkt 57% van de respondenten *niet* werkloos te zijn geweest, terwijl 30% 6 maanden of minder werkloos was. Indien we problematische werkloosheid definiëren als “de periode van onvrijwillige werkloosheid die de zes maanden overschrijdt”, stellen we vast dat dit voor 10% zich tussen de 6 en 12 maanden situeerde. Voor een erg kleine groep duurde het nog langer. Vijftien procent van de afgestudeerde respondenten had op het moment van bevraging nog geen bezoldigde betrekking uitgeoefend, waarvan dus ruim meer dan de helft bleek verder te studeren.

Van de werkende bevroegde *VUB*-afgestudeerden had 33% meteen na het behalen van het diploma een job. 40% van de respondentengroep bleek 6 maanden of minder werkloos geweest na de studies. Voor slechts 15% bleek het te gaan om een problematische periode van werkloosheid (tussen de 6 en 12 maanden). Slechts uiterst zelden duurt de intrede op de arbeidsmarkt langer dan een jaar. Van de recent afgestudeerden 2006 vond 73% werk binnen de drie maanden.

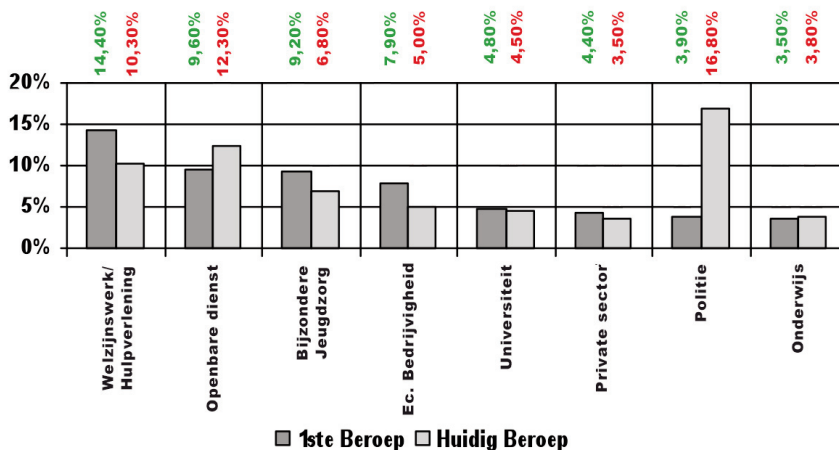
De studie van de *K.U.Leuven* stelt op haar beurt vast dat gedurende het eerste jaar na afstuderen 13% van de respondenten als problematisch (meer dan 6 maanden onvrijwillig) werkloos dient aangemerkt te worden. Hier staat tegenover dat meer dan de helft (54%) van de alumni onmiddellijk aan de slag kon na het definitief afstuderen, terwijl 34% in de loop van de eerste zes maanden een bezoldigde betrekking vond. Uit dezelfde peiling blijkt verder dat: (1) ongeveer de helft van de respondenten periodes van kortdurende onvrijwillige werkloosheid kende, en (2) diegenen die werkloos waren tijdens het eerste jaar na afstuderen een belangrijke toename in hun tewerkstelling realiseren tussen het eerste en tweede jaar na afstuderen. Vanaf het derde jaar na afstuderen blijken de werkloosheidscijfers ronduit klein te noemen.

Kortom: opnieuw zijn de drie bevragingen aan de Vlaamse criminologische opleidingen vrij eensluidend. Tussen de 10% en 15% van de afgestudeerde Nederlandstalige criminologen kent werkloosheid, maar slechts gedurende een korte periode. Deze werkloosheid situeert zich hoofdzakelijk in het eerste jaar na het behalen van het diploma, d.w.z. bij de overgang van studie naar de arbeidsmarkt. De meeste alumni blijken na één jaar definitief een vaste tewerkstelling te vinden. Er is naar ons gevoelen dan ook geen reden om te spreken over structurele onvrijwillige werkloosheid voor criminologen. De problemen liggen elders ...

C. Openbare en politiediensten als belangrijkste beroepssectoren

In navolgende paragraaf vragen we ons af in welke beroepssectoren criminologen terecht komen.

GRAFIEK 2 : OVERZICHT LOOPBAAN – EERSTE EN HUIDIG BEROEP (UGENT)

Uit de UGent bevraging springt in het oog dat voor pas afgestudeerde criminologen “het welzijnswerk of de hulpverlening” de belangrijkste intrede (eerste job) op de arbeidsmarkt blijkt te zijn (14%). Deze sector blijkt aan belang in te boeten naarmate de beroepsloopbaan vordert en loopt terug tot 10% van de huidige beroepsactiviteit van de bevroegde respondenten. De tegengestelde tendens is waar te nemen in de sector “politie”. Slechts 4% van de bevroegden zochten dit arbeidsmarktsegment op als eerste job, terwijl voor 17% van hen deze sector intussen de huidige arbeidsactiviteit werd.

In bovenstaande grafiek werden de belangrijkste beroepssectoren opgenomen voor Gentse afgestudeerde criminologen en werd het verloop van hun loopbaan in kaart gebracht. Opvallend hierin is de toename in de sector “openbare dienst”, wat spoort met de vastgestelde stijging in de politiesector, en in de relatie tot de huidige beroepsactiviteit de tweede belangrijkste sector kan genoemd worden (12,3%) na politie. Hetzelfde (in omgekeerde zin) geldt voor de sector “bijzondere jeugdzorg”, die net als de sector “welzijn/hulpverlening” na verloop van tijd een minder belangrijk aandeel inneemt in de huidige beroepsactiviteit van criminologen. De sectoren “universiteit” en “onderwijs” blijken kleinere arbeidsmarktaandelen in te nemen, doch blijken relatief stabiel doorheen de tijd.

Indien we de sectoren beschouwen waar afgestudeerde criminologen aan de VUB momenteel werkzaam zijn, scoren zonder enige twijfel de “openbare diensten/overheid” (inclusief “politie”) het hoogst (57%). Twee categorieën staan samen in voor 50% van alle tewerkstelling bij de overheid; de politie⁸ (41.6%) en de FOD justitie (10%). De overige 50% is gespreid over een hele reeks van overheidsdiensten⁹. De tweede belangrijkste sector blijkt “onderwijs/vorming” te zijn, met slechts 8% van de respondenten. De andere respondenten blijken in kleine aantallen gespreid over een grote diversiteit aan sectoren. Uit dezelfde Brusselse studie blijkt dat 38% van de werkende respondenten werkzaam bleef in de eerste betrekking; 62% stapte na verloop van tijd over naar één of meerdere andere jobs. De belangrijkste sectoren waarin Brusselse alumni gewerkt hebben zijn (in dalende volgorde): 30% “openbare diensten/overheid”, 12% “commerciële sector”, 9% “onderwijs & vorming” en 7% “sociale sector”.

Uit de K.U.Leuven studie blijken (op het moment van het invullen van de vragenlijst) de belangrijkste specifieke criminologische beroepssectoren de “politie” (22%) en de “jeugdbescherming en bijzondere jeugdzorg” (11%) te zijn. Binnen de sector die niet centraal criminologisch van aard is, maar er wel bij aanleunt, is het belangrijkste tewerkstellingsdomein het “welzijnswerk” (10%). Buiten het criminologische domein is het belangrijkste domein dat van de “openbare diensten” (16%).

Drie jaar na het behalen van het Leuvense diploma blijken zeven op de tien alumni tewerkgesteld te zijn in een (centraal of erbij aanleunend) criminologisch domein en drie op tien hierbuiten. Opmerkelijk is dat haast de helft (47%) van de Leuvense respondenten antwoordt dat het voor hen niet van belang is te werken binnen de criminologische sector¹⁰. Vastgesteld wordt dat hoe sneller en centraler men in het criminologische domein tewerkgesteld is na afstuderen, hoe stabiel het verloop van de beroepsloopbaan. Als er al verschuivingen plaatsvinden, doen deze zich voor tussen het eerste en tweede jaar na afstuderen in de richting van meer specifiek criminologische jobs.

De respondenten werd tevens gevraagd aan te geven welke moeilijkheden zij ondervonden bij het zoeken naar criminologisch relevant werk. Ongeveer 12% respondenten antwoordt geen moeilijkheden te hebben ondervonden bij het zoeken naar criminologisch relevant werk en 9% antwoordt niet te hebben gezocht naar criminologisch relevant werk; 79% respondenten antwoordt wel moeilijkheden te hebben ondervonden bij het zoeken naar criminologisch relevant werk.

Kortom: zowel alumni van de UGent, de VUB en K.U.Leuven komen (na verloop van tijd) vooral terecht in openbare diensten (met een opvallend groot aandeel bij politie). De meer sociaal getinte sectoren (met nadruk op “hulpverlening”) maken tevens een belangrijk aandeel uit van de beroepen waarin criminologen terecht komen. De sectoren “onderwijs”, “vorming” en “universiteit” zijn voor afgestudeerde criminologen uit

8 Men werkt binnen de politie vooral als politiemans/vrouw. Slechts 12% onder hen zijn als burgers tewerkgesteld. Het gaat steeds om beleidsmedewerkers.

9 De FOD's Binnenlandse Zaken, defensie, Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, de provinciale overheden, Dienst vreemdelingenzaken, schuldbemiddelingsdienst, jeugdparquet, comité bijzondere jeugdzorg, dienst alternatieve straffen, preventiedienst, BIVV, parket generaal ...

10 Van diegenen die het wél belangrijk vinden komt 17% toch terecht buiten het criminologische domein, 13% bij de bij de criminologie aansluitende sector en 70% bij de specifiek criminologische sector.

de drie Vlaamse opleidingen in omvang kleiner dan hogergenoemde sectoren, maar vrij stabiel doorheen de tijd.

D. Algemeen vormende opleiding en concurrentie op de arbeidsmarkt

In grote lijnen lijken de sectoren van tewerkstelling voor de drie groepen van afgestudeerden sterk op elkaar en dus minder nadrukkelijk ingekleurd te worden door eventuele diverse accenten tijdens de opleiding zelf. Het is meer dan waarschijnlijk het absorbtievermogen van de arbeidsmarkt zelf dat hoofdzakelijk bepalend is.

In dit verband dient benadrukt dat uit de Leuvense studie blijkt dat de vraag die uitgaat van de arbeidsmarkt naar het diploma criminologie weinig expliciet is. Ook bij de VUB-alumni stelde slechts een minderheid (20%) dat het criminologiediploma absoluut noodzakelijk is voor het uitoefenen van hun beroep. Criminologen komen op de arbeidsmarkt in concurrentie met andere hogere (niet-) universitaire diploma's.

Kortom : er bestaat eigenlijk, of nauwelijks, een specifieke tewerkstellingssector voor criminologen of een specifiek beroep als criminoloog. "De criminoloog" wordt vanuit de arbeidsmarkt niet gezien als een beroep, maar eerder als iemand met een diploma met een algemeen vormend karakter.

In dit licht dienen we twee fundamentele bedenkingen te maken:

- We stellen vast dat de belangrijkste tewerkstellingssector (overheid/politie) voor studenten criminologie uit Vlaamse universiteiten gesitueerd is op federaal niveau, terwijl de criminologische curriculumopbouw in beide landsdelen vrij grondig verschilt¹¹. Het verhoopte effect van de Bologna-hervorming voor bachelordiplomahouders die naar de arbeidsmarkt wensen uit te stromen wordt hierdoor precies in het belangrijkste tewerkstellingssegment getemperd¹².
- Vastgesteld dient te worden dat tussen de criminologische opleidingen en de politieopleidingen (een belangrijk en groeiend arbeidsmarktsegment) op geen enkele wijze voorzien is in enige equivalentie van diploma's. Dit is grotendeels het gevolg van het feit dat de politieopleiding geen reguliere diploma's op bachelor- of master-niveau aflevert. Dit brengt met zich mee dat de doorstroom van criminologen naar het belangrijke politieke arbeidsmarktsegment eerder traag verloopt. Afstemming lijkt hier dringend op zijn plaats¹³.

11 De franstalige criminologische opleidingen verzorgen geen zelfstandige bacheloropleidingen, in tegenstelling tot de drie nederlandstalige die elk zelfstandige bacheloropleidingen voorzien gespreid over drie jaar. Daar staat tegenover dat de franstalige masteropleidingen zich spreiden over twee masterjaren, terwijl de nederlandstalige masteropleidingen zich actueel beperken tot één jaar. Mbt. de opbouw van de masteropleiding criminologie aan UGent, VUB en K.U.Leuven wordt momenteel overwogen eventueel over te stappen naar een tweejaarlijkse master, zoals aan de franstalige zusteropleidingen.

12 Hoewel vastgesteld dient te worden dat afgestudeerde bachelors criminologie wel degelijk terechtkomen in jobs bij de diverse administraties van de Vlaamse Gemeenschap en tevens bij lokale politiekorpsen in het burger-(CALOG)kader.

13 In dit verband vermeldt de K.U.Leuven studie dat hét doorslaggevend motief (48%) bij aanwerving het slagen in een selectieproef blijkt te zijn. Dit motief verdringt stilaan het diploma criminologie als zodanig als aanwervingsmotief.

E. Toenemende activiteiten in beleidsvoorbereiding en -ondersteuning

Afgezien van de sector waarin criminologen terechtkomen, dringt de vraag zich op wat voor soort van werk afgestudeerde criminologen verrichten. Met wat voor professionele activiteiten zijn criminologen bezig? Hierop gaan we in onderstaande paragraaf in.

In de UGent enquête werd hiernaar gepeild. Drie op vier respondenten (75%) geven aan dat tijdens de eerste beroepsactiviteit het “criminologisch gehalte” minder dan een kwart van de jobinhoud omvatte. Slechts 8% van deze intreders op de arbeidsmarkt vindt dat meer dan driekwart van hun eerste jobinhoud van criminologische aard was. Als het gaat om de huidige job loopt het aandeel van diegenen die vinden dat het criminologisch gehalte <25% terug tot 52%; 16% van de respondenten schat dit in hun huidige functie tussen 25 en 50%, 15% tussen 50 en 75%, 19% >75%. Kortom: criminologen voeren na het behalen van hun diploma niet noodzakelijk criminologische taken uit.

Voor die Gentse afgestudeerden die een eerste job uitoefenden, waren de overwegende taken vooral “administratief/operationeel” van aard (27%) of ging het om taken in de “hulpverlening en/of het welzijnswerk” (23%), terwijl slechts 10% belangrijke taken had in de “beleidsvoorbereidende en -ondersteunende” sfeer. Als we dit vergelijken met de taken in het huidige beroep valt het op dat de eerste twee dominante taakpakketten nagenoeg constant blijven (resp. 24% en 21%), maar dat deze in de beleids sfeer opvallend toenemen tot 18%. Verder dient aangestipt dat de taken in de sfeer van “vorming/onderwijs/onderzoek” constant blijven (telkens 11%), of het nu gaat om de eerste beroepsactiviteit, dan wel de huidige.

Zes op tien (59%) van de VUB-respondenten noemt zich op het moment van bevraging “bediende”; 22% brengt het niveau van zijn huidige betrekking onder in de categorie “andere”¹⁴, 16% in de categorieën “kader” & “topmanagement/directie”. Drie procent is houder van een academisch mandaat. Vierenveertig procent van de respondentengroep is “eerder/zeker wel” de mening toegedaan dat de huidige functie-inhoud overeenstemt met het niveau van de universitaire opleiding die zij volgden, 42% “eerder/zeker niet”; 17% stelt zich hierin neutraal op. Zestig procent is de mening toegedaan dat het diploma criminologie niet specifiek vereist is voor de huidige functie; 21% meent dat het geen absolute/formele vereiste was, terwijl 20% meent van wél.

Uit de K.U.Leuven peiling komt naar voor dat op het moment van bevraging één op vier respondenten “hulpverlening” als zijn belangrijkste beroepstaak beschouwt. Ongeveer vier op tien (38%) respondenten beschouwen “beleidsvorming of bestuursfuncties” als de belangrijkste beroepstaak. Het belang van “administratief-uitvoerende” taken situeert zich op ongeveer één op vier (23%). “Vorming, onderwijs of onderzoek” scoort veel lager (14%). Drie jaar na afstuderen blijft voor de Leuvense respondenten “hulpverlening” de belangrijkste beroepstaak (31%), op de voet gevolgd door “beleidsvormende of bestuursfunctionele taken” (28%). Ongeveer één op vier (23%) respondenten duidt “administratief-uitvoerend werk” aan als beroepstaak. Deze laatste respondenten situeren zich meestal buiten het specifieke criminologische domein.

¹⁴ Uit de specificaties blijkt dat het meestal gaat om ambtenaren.

Hoewel de drie bestudeerde bevragingen op dit vlak erg grote verschillen vertonen in wijze van bevraging kunnen we er toch een algemene trend uit afleiden. Hoe dan ook is een groot aandeel van de beroepsactiviteit voor criminologen gelieerd aan taken in de sfeer van “administratief/operationeel” werk en “hulpverlening/welzijnswerk”. Opvallend is evenwel dat het belang van “beleidsvormende-bestuursfunctionele” taken toeneemt naarmate men langer is afgestudeerd, doch ook dat het aantal alumni met beleidstaken gaandeweg toeneemt. Taken in de sfeer van “vorming/onderwijs/onderzoek” blijken nog groeipotentieel in te houden.

F. Verloning: onderbetaling

Dit aspect werd in de *UGent* enquête niet bevraagd.

Eenentachtig procent van de werkende *VUB*-afgestudeerden situeert zijn nettoloon tussen de 1.000,- € en de 2.000,- € netto per maand. Geen enkele respondent verdient minder. Veertien procent situeert zijn salaris tussen de 2.000,- € en de 3.000,- €. Slechts 1% situeert zich hoger. Negenenvijftig procent van deze groep respondenten is (zeer) tevreden over dit salaris; 19% (zeer) ontevreden, en 24% neemt hieromtrent een neutrale houding aan.

In de *K.U.Leuven* studie geeft bijna één op drie respondenten (33%) aan onder zijn/haar licentiaatsniveau betaald te worden, 54% op licentiaatsniveau en 13% boven licentiaatsniveau. Er blijkt een significant verband te bestaan tussen verloning en beroepstaak, niet zozeer met de sector van tewerkstelling. Hulpverlening wordt het slechtst betaald (74% onderbetaald), gevolgd door administratief-uitvoerend werk (43% onderbetaald), onderwijs of vorming (33% onderbetaald) en beleidsvorming-bestuursfunctie (10% onderbetaald).

Besluitend kunnen we vaststellen dat zowat één derde van de afgestudeerden niet op licentiaatsniveau betaald worden, hetgeen we dienen te kwalificeren als een hoog percentage. Ongetwijfeld speelt hierin het fenomeen van de dubbele diplomering van heel wat criminologen: afgestudeerden van de Sociale Hogescholen betreden de criminologische arbeidsmarkt vaak via hun diploma Maatschappelijk Werk (vb. justitieassistenten), en worden dan ook onder licentiaatsniveau betaald. Gegeven de vaststelling echter dat doorheen de tijd functies in de sfeer van beleidsvorming-bestuursfuncties in belang toenemen, kunnen we hopen dat er zich een hiermee samengaande verbetering van de verloning voordoet.

G. Hoge arbeidstevredenheid, met hier en daar frustraties

Zijn de afgestudeerde criminologen tevreden op hun werkplek?

Uit de *UGent* bevraging blijkt dat 78% van de respondenten (helemaal) tevreden is met de eerste job die zij hadden, terwijl de jobsatisfactie vrijwel stabiel blijft (81,6%) in de huidige betrekking. In dit verband werd volgende vraag aan de alumni voorgelegd: “*Na afstuderen maakte het me niet veel uit of mijn werk met criminologie te maken had*”. Meer dan de helft (56%) van de respondenten was hiermee (helemaal) niet akkoord, terwijl meer dan één derde (38%) hiermee wel (helemaal) akkoord ging. Opvallend is het kleine aantal (6%) dat hierover een neutrale mening had. Kortom: de Gentse criminolo-

gen zijn relatief tevreden over het werk dat zij verrichten. Toch werd vastgesteld dat bij hen enige frustratie leeft omtrent het criminologisch karakter van hun job bij de intrede op de arbeidsmarkt¹⁵. Dit tempert de arbeidssatisfactie.

Deze algemene tendens wordt bevestigd door de *VUB*-enquête, waaruit blijkt dat driekwart (75%) van de werkende respondenten (zeer) tevreden is over de huidige jobinhoud, terwijl 12% (zeer) ontevreden is. Op de vraag of de huidige functie een functie is die de respondenten beoogden toen ze zich inschreven voor de opleiding criminologie antwoordt 53% “eerder/zeker niet”, terwijl 35% “eerder/zeker wel” antwoordt. De anderen situeren zich op een neutrale positie.

Tweeëntwintig procent van de respondenten van de *K.U.Leuven*-enquête is “enigszins tevreden” en 74% “erg tevreden” met de tewerkstelling op het moment van het invullen van de vragenlijst (cumulatief 95%). Dit percentage was nooit hoger in voorgaande bevestigingen¹⁶. Alle respondenten die niet tevreden zijn kijken uit naar een andere job. Van de respondenten die enigszins tevreden zijn 39% en van de respondenten die erg tevreden zijn met hun tewerkstelling kijkt toch 18% uit naar een andere job. Uit de *K.U.Leuven*-enquête blijkt verder dat op het moment van bevraging drie op vier respondenten niet actief naar een andere tewerkstelling uitkijkt. Drie jaar na afstuderen kijkt 70% niet langer uit naar een andere tewerkstelling. De meeste veranderingen doen zich daarvoor. Deze veranderingen zijn vooral ingegeven door de wens naar werk op universitair niveau, maar evenzeer (doch in mindere mate) omwille van het ambiëren van leidinggevende of beleidsfuncties. Ook het vermijden van al te onzekere of tijdelijke arbeidsstatuten speelt hierin een rol.

Globaal kunnen we vaststellen dat de arbeidssatisfactie (vrij) hoog ligt in de drie bevestigingen. Gegeven het feit dat toch een groot aantal afgestudeerden terecht komt in criminologisch perifere sectoren, of zelfs erbuiten werkzaam is en blijft, worden de opleidingen geconfronteerd met de vraag hoe het komt dat afgestudeerde criminologen na vier jaar universitaire studies toch genoeg nemen met deze situatie.

BESLUIT

De opleiding criminologie is een huis met heel wat ingangen én uitgangen.

Zowat 30% van de studenten die een criminologische opleiding aanvatten, beschikt al over een hoger onderwijs diploma, dankzij een systeem van studieduurverkorting. Deze overgang is vooral populair bij diegenen die reeds een diploma haalden in de rechten, de psychologie en de pedagogische wetenschappen. Ook studenten die een opleiding van het korte type achter de rug hebben stromen in het criminologische huis binnen in relatief groot aantal. Anderzijds blijkt dat ongeveer 40% van de afgestudeerden in de criminologie na hun studie een bijkomende opleiding volgde. Het gaat meestal om opleidingen op universitair niveau, en het gaat dan vooral om specialisatieoplei-

15 Naarmate dit meer het geval wordt in de huidige job brengt dit niet noodzakelijkerwijs een grotere arbeidstevredenheid mee.

16 In 1978-81 bedroeg het 45%, in 1982-1985 48%, in 1986-1989 83%, in 1990-93 90% en in 1994-98 89%.

dingen¹⁷. De academische initiële lerarenopleiding (AILO) wordt eveneens door een groot aantal (zowat één op de vijf afgestudeerden) gevolgd. Deze diversiteit aan in- en uitstroom zorgt ervoor dat het profiel van de criminoloog op de arbeidsmarkt even gediversifieerd is en de intrede op de arbeidsmarkt op een totaal andere wijze wordt gerealiseerd.

Niettemin is de grootste uitstroom deze van de “zuivere criminologen” die zich na hun studies meteen op de arbeidsmarkt begeven. Opvallend is dat de overgrote meerderheid, in tegenstelling tot het heersende beeld, wel degelijk zijn plaats vindt op deze arbeidsmarkt, weze het niet zonder problemen. Er is gedurende de eerste twee jaren na afstuderen vrij veel onvrijwillige werkloosheid, doch die lost zich op doorheen de tijd. Twee jaar na afstuderen bestaat er nauwelijks nog onvrijwillige werkloosheid. We kunnen dan ook niet spreken van structurele werkloosheid. De overgang van studies naar werkplaats is echter niet onproblematisch.

Het duurt een tijdje voordat criminologen een arbeidsplek hebben gevonden met enige criminologische relevantie. Er wordt de eerste jaren na afstuderen nogal wat arbeidsmobiliteit vastgesteld. Sommigen zullen nooit inschuiven in criminologische jobs of eerder marginaal criminologische activiteiten uitoefenen. Na verloop van tijd zijn zeven op tien criminologen tewerkgesteld binnen het criminologisch domein en drie op tien erbuiten. Hoe dichter ze bij het criminologische domein tewerkgesteld zijn, hoe minder jobmobiliteit wordt vastgesteld. De arbeidsmarkt assimileert dan ook relatief veel criminologen in jobs die geen criminologisch karakter hebben, doch deze afgestudeerden blijven uitkijken naar betrekkingen met een groter criminologisch gehalte. Niettemin dient vastgesteld dat de opleiding als algemeen vormend gepercipieerd wordt vanuit die arbeidsmarkt.

We moeten verder vaststellen dat er weinig of geen verschil bestaat tussen de arbeidsloopbaan van respondenten die onmiddellijk na het behalen van het diploma criminologie zijn beginnen werken en de arbeidsloopbaan van de respondenten die na het behalen van het diploma criminologie eerst een ander diploma hebben behaald en pas daarna zijn beginnen werken.

Het belang van hulpverlening, administratief-uitvoerende taken en vorming-onderwijs als beroepstaak neemt af. Opvallend is dat de grootste werkgever van afgestudeerde criminologen openbare diensten en politiediensten zijn¹⁸. Dit aandeel neemt toe. Na afstuderen schuiven criminologen mettertijd ook op in deze richting. Ze komen meer dan voorheen terecht in beleidsondersteunende en beleidsvoorbereidende functies of verrichten dit soort van activiteiten, en dit arbeidsmarktsegment lijkt nog potentieel te bevatten. Belangrijk voor afgestudeerde criminologen blijven ook hulpverlening en administratief-uitvoerende beroepstaken. Als we het beschikbare materiaal in globaliteit in ogenschouw nemen valt het evenwel op dat een groot aandeel (één op drie?) van de afgestudeerde criminologen tewerkgesteld is op een beroepsdomein dat bezig is

17 O.a. Master in European Criminology and Criminal Justice Systems, Master in Economie en Bedrijfskunde, Master in Overheidsmanagement en Postgraduaat Menswetenschappen. Verder maken de opleidingen Rechten, Sociologische Wetenschappen, Politieke Wetenschappen en Psychologie nog een aanzienlijk deel uit van de aanvullende opleidingen van de afgestudeerden in de criminologie.

18 Het is duidelijk dat in deze sector het diploma criminologie kansen biedt op promotie.

met de vervolging van grensoverschrijdend gedrag, terwijl een ander groot aandeel (opnieuw één op drie?) beroepsmatig betrokken is in de nazorg.

We moeten vaststellen dat afgestudeerde criminologen nog relatief regelmatig in onderbetaalde jobs terechtkomen. Eén op de drie afgestudeerde criminologen wordt niet op licentiaatsniveau betaald, waarbij diegenen die in de hulpverlening terechtkomen het slechtst betaald worden¹⁹. Beleidsondersteunende en -voorbereidende beroepstaken worden het best betaald. Voorgaande elementen samen beschouwd doen ons besluiten dat de tewerkstelling vanuit dit oogpunt gunstig evolueert, doch niet rooskleurig is. Toch is de arbeidstevredenheid relatief groot. Wellicht heeft dit te maken met het feit dat criminologen, zo kunnen we afleiden uit de resultaten van de focusgroepen die de opleidingen organiseerden naar aanleiding van de bevragingen, hun studie- én jobkeuze laten beïnvloeden door een intrinsieke sociale en maatschappelijke motivatie.

Uit voorgaande beeld leiden we af dat geen, of nauwelijks, sprake is van een beroepssector die specifiek is voor personen met een diploma criminologie. “De” criminoloog op de arbeidsmarkt lijkt niet te bestaan. Er is in de eerste plaats nauwelijks expliciete vraag naar het diploma criminologie en in de tweede plaats is de concurrentie groot, zelfs daar waar we zouden verwachten dat het zou gaan om specifieke criminologische beroepssectoren. Er kan allerm minst beweerd worden dat er een aantal specifieke beroepsgroepen of beroepsdomeinen bestaan voor personen met een diploma criminologie, zoals René van Swaaningen en Henk Van De Bunt (cfr. Inleiding) vermoeden, en om de titel van deze bijdrage te parafraseren: “het beroep van criminoloog anno 2009 in Vlaanderen bestaat niet”, er bestaan heel wat jobs binnen en buiten het criminologisch domein waar criminologen met relatief (toenemend) succes hun arbeidsplaats bevechten.

In 2007 leverde de visitatiecommissie die de Nederlandse opleidingen bezocht haar rapport af. De commissie, onder voorzitterschap van Paul Ponsaers, schreef in haar “algemene bevindingen” toen: *“Indien de criminologie in Nederland wenst uit te groeien tot een ruime maatschappelijk betekenisvolle en erkende opleiding, zal zij zich uit de dwangbuis van het wetenschappelijk onderzoek dienen te vechten. De commissie heeft (uiteraard) geen probleem met een onderzoeksgerichte oriëntatie, maar wel met een exclusieve gerichtheid. Andere beroepspraktijken, naast de waardevolle onderzoekspraktijk, zijn weggelegd voor goed ingewerkte criminologen, waarbij voornamelijk kan gedacht worden aan beleidsfuncties in uiterst uiteenlopende instellingen en settings ...”*²⁰. Het is duidelijk dat het huidig beroepsprofiel van de criminoloog in Nederland voorlopig erg ver ligt van dit van de Vlaamse criminoloog. Wellicht ligt daar de inspiratie van onze Nederlandse collega’s om de Vlaamse situatie te beoordelen zoals ze dat deden.

19 Het ligt in de verwachting dat dit deels te maken heeft met het feit dat degenen die een andere vooropleiding genoten (dus niet de pure criminologen) eerst een job vinden op het niveau van hun eerst behaalde diploma, om dan in de loop van de tijd, na het opdoen van ervaring, over te schakelen naar een meer beleidsmatige taak, maar dan binnen de sector waar ze werkzaam zijn en dat men deze overschakeling niet honoreert met een universitaire verloning.

20 Onderwijsvisiteermissie Criminologie, Stichting Quality Assurance Netherlands Universities (Qanu), februari 2007, 26.

VOORUITKIJKEN

Alweer negen jaar terug, anno 2000, verscheen het boek “Criminologie, de Wetenschap, de Mens”²¹. Het boek was een eerste poging om op een gestructureerde wijze de positie van de criminoloog in Vlaanderen te doorgronden. In essentie week toen de diagnose niet grondig af van de huidige situatie, weze het dat zij toen veel positiever werd geëvalueerd.

In het besluit van hun bijdrage schreven toen Goethals en Pleysier: (het is aannemelijk dat) “... de huidige erg positieve situatie nog steeds een gevolg is van een conjunctureel gunstig samenspel van vraag- en aanbodfactoren op de criminologische arbeidsmarkt. De creatie van een reeks nieuwe criminologische functies en diensten (...) ging een tijd lang gepaard met een daling van het aantal afgestudeerden, wat resulteerde in een hausse van criminologische tewerkstelling. Het laat zich voorzien dat een dergelijke ‘hoog-conjunctuur’ niet zal blijven duren; de nieuw gecreëerde plaatsen zijn reeds grotendeels ingevuld en het aantal afstuderenden blijft relatief hoog ...”²².

Het pessimisme van weleer zet zich vandaag om realisme. De studentenaantallen en het aantal afgestudeerden criminologie zijn sindsdien blijven oplopen en hebben hun niet onproblematische plaats gevonden op de arbeidsmarkt, ondanks het feit dat dit niet gepaard ging met een expliciete creatie van nieuwe criminologische jobs.

Voorlopig lijkt het erop dat de positie van criminologen op de arbeidsmarkt min of meer geconsolideerd is, en die positie is niet rooskleurig, maar zeker ook niet dramatisch. Als Garland de criminologie beoordeelt (cfr. Inleiding) als een patchwork van diverse elementen, “geen discipline, maar eerder een set van discoursen, verbonden met diverse institutionele velden, georganiseerd rond diverse problematieken en projecten, georiënteerd naar verschillende doelen”, komt dit goed tot uitdrukking in de tewerkstelling van de criminologen in Vlaanderen. Hierbij mag niet over het hoofd gezien worden dat de opleidingen criminologie, maar ook het gevoerde criminologisch onderzoek, afgelopen decennia zelf in grote mate inhoudelijk verbreedden en nieuwe werkvelden hebben ontgonnen en gecreëerd. Kortom: de Vlaamse criminologische instituten hebben wellicht zelf in grote mate bijgedragen tot verbreding en diversifiëring van de criminologische arbeidsmarkt.

Het is maar de vraag, en daarop kunnen we in deze bijdrage onmogelijk een antwoord verschaffen, of de criminologen op de één of andere wijze het verschil maken ten aanzien van hun concurrenten uit zusterdisciplines op deze gediversifieerde arbeidsmarkt. Er zijn echter redenen om aan te nemen (of om te hopen?) dat precies de uitdrukkelijke maatschappelijke gedrevenheid en kritische ingesteldheid bijdragen aan het maken van dat verschil.

21 J. VANDERBORGH, J. VANACKER en E. MAES (eds.), *Criminologie, de Wetenschap, de Mens*, Brussel, Politeia, 2000, 288. Met bijdragen van : J. GOETHALS en S. PLEYSIER, op cit., 81-100; T. DECORTE, “De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de Universiteit Gent”, 101-126; Ch. ELIAERTS, “De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de Vrije Universiteit Brussel”, 127-132.

22 J. GOETHALS en S. PLEYSIER, Op cit., 99-100.

BIBLIOGRAFIE

- DECORTE, T., 'De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de Universiteit Gent', in J. VANDERBORGHT, J. VANACKER en E. MAES (2000), *Criminologie: De wetenschap, de mens*, Brussel, Politeia, 101-126.
- ELIAERTS, Ch., 'De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de Vrije Universiteit Brussel', in J. VANDERBORGHT, J. VANACKER en E. MAES (2000), *Criminologie: De wetenschap, de mens*, Brussel, Politeia, 127-132.
- GARLAND, D., 'Disciplining Criminology: Institutional foundations and intellectual futures', in: XV Congreso Mundial de la Sociedad Internacional de Criminología, Barcelona, del 20 al 25 de julio de 2008, Barcelona, Thomson/Aranzadi, 26-33.
- GOETHALS, J., GORIS, P., MAES, E., 'De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de K.U.Leuven in de jaren 1990 tot 1993', *Panopticon*, 1997, 268-292.
- GOETHALS, J., PLEYSIER, S., 'De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de K.U.Leuven in de jaren 1994 tot 1998', in J. VANDERBORGHT, J. VANACKER en E. MAES (2000), *Criminologie: De wetenschap, de mens*, Brussel, Politeia, 81-100.
- Onderwijsvisiting Criminologie, Stichting Quality Assurance Netherlands Universities (Qanu), februari 2007, 26.
- PETERS, T., VAN KERCKVOORDE, J., 'De intrede in de arbeidsmarkt van recent afgestudeerde criminologen', *Panopticon*, 1984, 83-110.
- PUTTAERT, M., VAN KERCKVOORDE, J., 'De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de K.U.Leuven in de jaren 1986 tot en met 1989', *Panopticon*, 1992, 157-183.
- VANDERBORGHT, J., VANACKER, J., MAES, E. (eds.), *Criminologie, de Wetenschap, de Mens*, Brussel, Politeia, 2000, 288.
- VAN KERCKVOORDE, J., PETERS, T., 'Tien jaar criminologie aan de K.U.Leuven. Studieloopbaan en beroepssituatie van afgestudeerden', *Panopticon*, 1980, 470-480.
- VAN KERCKVOORDE, J., PUTTAERT, M., 'De intrede in de arbeidsmarkt van criminologen afgestudeerd aan de K.U.Leuven in de jaren 1982-1985', *Panopticon*, 1988, 472-496.
- VAN SWAANINGEN, R., VAN DE BUNT, H., 'Criminologie en strafrechtstheorie', *Panopticon* 2003, 79-87.